

Jan Wolkers

Mix van seksualiteit, religie en dood

Oegstgeest, 26 oktober 1925 - Westermient, 19 oktober 2007

Seks en goddeloosheid. Zo zou je volgens sommigen het werk van Jan Wolkers kunnen samenvatten. Of zij daar gelijk in hebben, is maar zeer de vraag. Toch is Wolkers' bekendheid bij het grote publiek zeker voor een groot deel te danken aan zijn openhartige beschrijvingen van seks, en zijn verzet tegen het gereformeerde milieu waarin hij opgroeide. Een voorbeeld hiervan is het verhaal 'De achtste plaag' uit *De hond met de blauwe tong* (1964). Wolkers beschrijft hierin de verstikkende sfeer in een gezin tijdens eerste paasdag. De mannelijke hoofdpersoon ('ik') heeft een sterke afkeer van zijn vader, die de strenge calvinistische moraal verpersoonlijkt. De spanning tussen de twee wordt onder meer opgewekt doordat het gezin het konijn van de 'ik' als avondeten voorgeschoteld krijgt. 's Ochtends vroeg, na als daad van verzet een gedroogde sprinkhaan in de pan bij het konijn te hebben gestopt, gaat de jongen de tuin in. Een kip die aan de leg is verleidt de jongen tot een wel heel vreemde handeling.

Ik hoorde ineens een schor gekakel. Toen zag ik dat in een van de leghokken een kip zat. Het was de oude leghorn met het kale achterwerk. In het nachthok ging ik op mijn hurken zitten en keek naar de grote bleekroze opening die open- en dichtging van het persen. Ineens viel het ei eruit in het stro. Gespannen keek ik naar het gat dat nog open bleef staan. Ik wilde er iets insteken, een stokje of mijn vinger. Toen ik opstond voelde ik dat mijn broek bij mijn kruis spande. Ik deed mijn gulp open. Daarna pakte ik de kip bij de kop en de poten stevig beet en stak haar aan mij vast. Terwijl ik ermee heen en weer ging keek ik door het raam. Het was of de bomen in de tuin vervormd en verplaatst werden door troebele watermassa's die tegen het glas uitdeinden, alsof ik een reusachtig aquarium binnen keek. Of dat ik verdronken was en toch kon blijven kijken. Ik durfde niet naar de kip te kijken omdat ik haar zo stevig vasthield dat ik het gevoel had of ik haar fijnkneep. Toen ik haar van mij afhaalde en op de grond zette was ze helemaal verslapt. Ze zakte door haar poten en viel stuiptrekkend om. Met haar kop maakte ze nog een paar snikkende bewegingen. Toen bleef ze doodstil liggen.

Passages als deze veroorzaakten in het nog verzuilde Nederland van de vroege jaren zestig golven van protest en verontwaardiging. Wolkers' beklemmende mix van seksualiteit, religie en dood leverde hem al in een vroeg stadium bekendheid op. Zo werd *Kort Amerikaans* (1962) een bestseller.

In de passage hierboven werden seks en dood met elkaar verbonden. Dat is ook het thema in Wolkers' meest bekende boek: *Turks Fruit* (1969). Hierin wordt de lichamelijke aftakeling beschreven van Olga, de vriendin van de hoofdpersoon, die uiteindelijk aan een tumor zal overlijden. Niet alleen in deze roman, maar ook de rest van zijn oeuvre is doortrokken van de doodsthematiek.

Schrijver, kunstenaar, presentator

De invloed van Wolkers strekt zich uit tot voorbij de literatuur. Een aantal van zijn romans zijn verfilmd, waaronder *Turks Fruit*. Deze film uit 1972, met Monique van de Ven en Rutger Hauer in de hoofdrollen, behoort inmiddels tot de 'canon' van Nederlandstalige films. Bovendien was Wolkers zelf op andere terreinen actief, met name als beeldend kunstenaar. Hij ontwierp onder meer het bekende Auschwitzmonument in Amsterdam (1977).

Ook tijdens de laatste jaren van zijn leven bleef Wolkers in de publieke belangstelling staan. Zo presenteerde hij in 2002 voor de VPRO de jeugdserie 'De achtertuin van Jan Wolkers'. Wolkers behoort – zelfs na zijn dood – tot het selecte gezelschap bekende Nederlanders die als 'typetje' worden opgevoerd in programma's als *Kopspijkers* en *Koefnoen*.

Klara-podcast: *Turks Fruit* van Jan Wolkers

De literaire canon 48, met Charlotte Van den Broeck. Het schandaalboek van 1969: de vele expliciete erotische passages in *Turks Fruit* zorgden voor een schokgolf in het toen nog heel burgerlijke Nederland.

▶ ⏮ 🔊 00:00 / 05:13

Vlogboek: Waarom *Turks fruit* geen fout boek is

In deze video werpt Jörgen een blik op de klassieker *Turks fruit* van Jan Wolkers, waarin de liefdesuitingen van de hoofdpersoon als een dreigement gezien kunnen worden.

Boek in beeld: Turks fruit

Turks Fruit speelt zich af eind jaren zestig van de vorige eeuw. De ik-persoon, die in het verhaal geen naam heeft, wordt verliefd op Olga. Samen hebben zij een hartstochtelijke en vooral seksuele relatie. Maar de liefde gaat over en ze gaan uit elkaar. Als 'Ik' haar later opzoekt is Olga ziek en heeft ze niet lang meer te leven.

Verder lezen

- Bibeb, '[Gieren zijn het, ze pikken je lever uit](#)', in: *Bibeb & VIP's* (Amsterdam 1965) 52-62.
- *Dossier Jan Wolkers*. Speciaal nummer van *Literatuur* 21 (2004).
- Jaap Goedegebuure, '[Literaire erotiek na de dood van Eros](#)', in: *Nederlandse literatuur 1960-1988* (Amsterdam 1989) 154-169.
- Murk Salverda en Erna Staal (red.), [Tijd bestaat niet. Leven en werk van Jan Wolkers](#) (Amsterdam / Den Haag 1996).
- Jan Wolkers, '[De achtste plaag](#)', *Merlyn* 2 (1963-1964) 29-44.
- Informatie en opdrachten over *Terug naar Oegstgeest* op [Lezen voor de Lijst](#) (+ [docenteninformatie](#)).
- Informatie en opdrachten over *Turks fruit* op [Lezen voor de Lijst](#) (+ [docenteninformatie](#)).
- Meer informatie over Jan is te vinden in de [DBNL](#).

<https://www.literatuurgeschiedenis.nl/schrijvers/jan-wolkers>